

9. Рудницький В. С. Методологія і організація аудиту: монографія / В. С. Рудницький. – Тернопіль: Економічна думка, 1998. – 196 с.
10. Сотникова Л. В. Внутренний контроль и аудит: учебник / Л.В. Сотникова. – М.: «Финстатинспорм», 2000. – 239 с.
11. Контроль в системе внутрихозяйственного расчета / [Б.И. Валуев, Л.П. Горлова, В.В. Муравская и др.] – М.: Финансы, 1987. – 239 с.
12. Шигун М. М. Розвиток адаптивної системи аудиту і ревізії в умовах ринку: дис... канд. екон. наук: 08.06.04 / Шигун Марія Михайлівна. – Ж., 2003. – 310 с.
13. Бардаш С. В., Осадча Т. С. Методи контролю у сфері господарювання: теоретичний та праксеологічний аспекти / С.В. Бардаш, Т.С. Осадча // Економічний часопис – XXI. – 2012. – № 9-10. – С. 76–79.

УДК 338.46:631.11

Вислободська Г.П.

*аспірант кафедри статистики та аналізу
Львівського національного аграрного університету*

ВИРОБНИЧА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОСЛУГА ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

В даній статті досліджено сутність та значення такого поняття як «виробнича послуга». Розглянуто основні характеристики та ознаки виробничих послуг з економічної точки зору. Виділено особливості застосування виробничих послуг в галузі сільського господарства.

Ключові слова: послуга, виробнича послуга, сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, споживачі послуг, продавці послуг.

Вислободская Г.П. ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННАЯ УСЛУГА КАК ЭКОНОМИЧЕСКАЯ КАТЕГОРИЯ

В данной статье исследована сущность и значение такого понятия как «производственная услуга». Рассмотрены основные характеристики и признаки производственных услуг с экономической точки зрения. Выделены особенности применения производственных услуг в области сельского хозяйства.

Ключевые слова: услуга, производственная услуга, сельское хозяйство, сельскохозяйственные предприятия, потребители услуг, продавцы услуг.

Vyslobodska H.P. PRODUCTIVE AGRICULTURAL SERVICE AS ECONOMIC CATEGORY

The article deals with the essence and meaning of such concept as «production service». The main features and characteristics of production services from an economic point of view have been considered. The peculiarities of the use of production services in the field of agriculture.

Keywords: service, production service, agriculture, agricultural enterprises, consumers of services, providers of services.

Постановка проблеми. Сьогодні в сучасному економічному просторі все більшої популярності набуває сфера послуг. Зростання вагомості ринку послуг проявляється у збільшенні кількості працівників, зайнятих у цій галузі та рості частки послуг у валовому внутрішньому продукті. Для економіки кожен із численних видів послуг має важливе значення, в тому числі значимими є і виробничі послуги.

Однією з найважливіших галузей народного господарства України є галузь сільського господарства. Тому актуальним є питання визначення ролі та впливу виробничих послуг на діяльність суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки, виникає необхідність визначення «виробничої сільськогосподарської послуги» як економічної категорії, встановлення її ролі та місця в економіці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження визначення поняття «послуги» як економічної категорії займалися багато вітчизняних та зарубіжних економістів-дослідників, зокрема Ф. Котлер [1], Р. Малері [2], К. Лавлок [3], О. Любіцева [4], О. Моргулець [5] та інші. Проте їхні дослідження більшою мірою стосуються висвітлення «послуги» в економічному просторі загалом. Частина науковців підходили до визначення ролі послуг з точки зору менеджменту та маркетингу – Л.В. Ткаченко [6], В.М. Мальченко [7] тощо. Майже не досліджено категорії «виробнича послуга» та «виробнича сільськогосподарська послуга». Можна лише знайти поодинокі публікації про послуги та виробничі

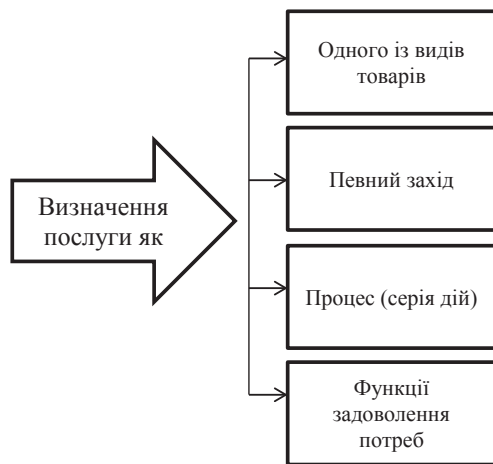
послуги в сільському господарстві, зокрема в Н. Бондарчук [8] та певні дослідження про виробничі обслуговування – О. Атамас [9] та ін.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідити сутність та значення такого поняття як «виробнича послуга», розглянуто основні характеристики та ознаки виробничих послуг з економічної точки зору, виділити особливості застосування виробничих послуг в галузі сільського господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На основі проведених досліджень проблематики визначення поняття «послуга» можна стверджувати, що єдиного єдиного точно визначеного трактування даного поняття в економічній літературі немає. Трактують поняття «послуга» формувалося та змінювалося в ході розвитку економіки як науки та становлення суспільства загалом. На сьогоднішній день існують сотні тлумачень послуги. Така неоднозначність ідентифікації даного визначення пов'язана з існуванням великої кількості видів послуг, які надаються практично у всіх галузях економіки.

Аналізуючи різноманітні дефініції поняття «послуга», ми дійшли висновку, що більшості з них притаманні певні спільні риси, що дає змогу виділити кілька підходів до трактування послуги як економічної категорії (рис. 1).

Слід зазначити, що на сьогоднішній день переважна більшість економістів визначають послугу як діяльність, результатом якої є створення певної цінності чи досягнення корисного ефекту [4; 10; 11; 12].

Рис. 1. Підходи до трактування поняття «послуга»*
*Джерело: власна розробка автора

На думку науковців, економічною основою будь-якого виробництва є товар, що може мати як матеріальну, так і нематеріальну форму – бути послугою.

Більшість класифікацій послуг виділяє одним із їх видів виробничі послуги.

В залежності від того чи операції з купівлі-продажу послуг є пов'язаними з матеріальним товаром в економічній літературі виділяють виробничі та невиробничі послуги [13; 14, с. 674]. Проте одна послуга може споживатися в процесі виробництва іншої цінності (наприклад такої, що немає матеріальної форми – послуги). Тому доцільним є зараховувати послугу до виробничої в тому випадку, коли її безпосередньо застосовують у процесі виробництва іншого блага – матеріального товару чи послуги. Тобто виробнича послуга є одним із головних елементів процесу виробництва певного виду продукції.

Економічний інтернет-словник визначає виробничі послуги як «виконання окремих операцій по виробництву продукції, виконанню робіт та наданні послуг, переробці сировини (матеріалів), контроль за виконанням встановлених технологічних процесів, технічне обслуговування основних засобів та інші схожі роботи, а також транспортні послуги сторонніх організацій і структурних підрозділів підприємства з перевезення вантажів всередині організації, зокрема переміщення сировини, матеріалів, інструментів, деталей, інших вантажів зі складу в цехи та відділи і доставка готової продукції відповідно до договорів постачання» [15].

Сфера послуг та галузь сільського господарства тісно взаємопов'язані між собою, оскільки здійснюючи свою діяльність суб'єкти господарювання аграрного ринку з однієї сторони споживають послуги, а з іншої можуть виступати в ролі продавців послуг.

Вирощування сільськогосподарських культур та відгодівля тварин здійснюється відповідно до технології виробництва сільськогосподарської продукції – «впорядкованому у часі і просторі переліку виробничих операцій, засобів і ресурсів, що використовуються для забезпечення досягнення поставленої виробничої мети» [16, с. 260]. Одним із видів таких операцій є виробнича послуга.

Виробники продукції сільського господарства, незалежно від форми власності для виготовлення своєї продукції споживають виробничі послуги. Оскільки в сільському господарстві розрізняють два напрямки рослинництва та тваринництва, то доцільно буде розділити виробничі послуги в цій галузі на виробничі

послуги в рослинництві та виробничі послуги в тваринництві відповідно.

Відповідно до способу віднесення на собівартість готової продукції пропонуємо поділяти прями та непрямі виробничі сільськогосподарські послуги. Кожний вид містить свій перелік послуг, як можна згрупувати. Наприклад, виробничі послуги в рослинництві можна розділити на 4 групи, кожна з яких містить свій перелік виробничих сільськогосподарських послуг (табл. 1).

Ринок виробничих сільськогосподарських послуг – це сукупність суб'єктів господарювання – виробників і покупців послуг, необхідних інфраструктурних підрозділів, взаємодіючих у межах певної території у зв'язку й з приводу купівлі-продажу послуг [17; 18].

Для ринку виробничих сільськогосподарських послуг характерний ряд особливостей:

- виробничі сільськогосподарські послуги є одним із основних компонентів виробничої діяльності всіх без винятку суб'єктів господарювання аграрної сфери;

- виробничі сільськогосподарські послуги стоять на одному рівні із засобами і ресурсами виробництва, беруть безпосередню участь у виробничому процесі, а свою вартість переносять на вартість готової сільськогосподарської продукції;

Таблиця 1
Виробничі послуги в рослинництві*

Група послуг	Виробничі послуги, що включаються в групу
I. Основний обробіток ґрунту.	1. Оранка 2. Дискування 3. Луцнення стерні 4. Чизелювання 5. Плоскорізнний обробіток
II. Передпосівний обробіток ґрунту та сівба (садіння)	1. Боронування; 2. Протруювання насіння; 3. Культиваж; 4. Навантаження та доставка добрив; 5. Сівба (садіння); 6. Коткування посівів.
III. Догляд за посівами	1. Застосування гербіцидів та пестицидів; 2. Міжрядного обробітку ґрунту; 3. Меліорації та осушення земель тощо.
IV. Збирання урожаю та підготовка продукції до первинної реалізації.	1. Комбайнування; 2. Викопування картоплі; 3. Збір інших культур; 4. Транспортування продукції з поля; 5. Сушіння зерна; 6. Збір та обробка побічної продукції (соломи, гички тощо).

*Джерело: сформовано автором на основі [16]

- оскільки сільськогосподарське виробництво ґрунтується на використанні землі як основного засобу виробництва, то відповідно і діяльність з надання-отримання виробничих сільськогосподарських послуг також прив'язано до землі, тобто здійснюється на певній території та залежить від індивідуальних характеристик кожної окремої ділянки;

- однією із основних особливостей виробничих послуг, що вирізняє їх від інших категорій послуг є те, що вони застосовуються лише в чітко визначений момент і у встановленій послідовності, відповідно до технології виробництва продукції. Іншими словами, якщо наприклад перукарські послуги чи послуги таксі можна споживати в будь-який момент часу, то виробничі послуги застосовуються в певній послідовності: доставка насіння → сівба → збір урожаю, і неможливо змінити порядок споживання виробничих послуг. Більше того, в сільському господарстві при використанні виробничих послуг повинні врахо-

уватися такі чинники як сезонність, природно-кліматичні умови. Так, скажімо посів озимих зернових культур здійснюють лише восени.

На споживання (надання) виробничих послуг в галузі сільського господарства впливає ряд факторів:

1. Природно-кліматичні фактори – кількість опадів, природні різновиди ґрунтів, рельєф місцевості, засміченість кущами, камінням тощо;

2. Біологічні фактори – це біологічні властивості с-г рослин, вегетаційний період загалом та і тривалість фаз розвитку зокрема, співвідношення основної та побічної продукції, фізіологічні властивості рослин;

3. Технологічні фактори (якість виконання попередньої операції, вологість, щільність, питомий опір, забур'яненість ґрунту, його структурний і механічний склад, розмірні характеристики культурних рослин, їх вологість, полеглість, дози внесення добрив, пестицидів, їх фізико-механічні характеристики, глибина обробітку);

4. Технічні фактори (експлуатаційна надійність, потужність, тягове зусилля, габаритні розміри, ширина захвату, радіус повороту, колія, маса, годинні та питомі втрати палива, кількість передач і інтервал швидкостей, маневреність, тип робочих органів, місткість баків, висоту зрізування, ступінь подрібнення і очищення, втрати зерна);

5. Енергетичні фактори (енергетичні еквіваленти тракторів, сільськогосподарських машин, додаткового обладнання, плавно-мастильних матеріалів і інших матеріалів);

6. Економічні фактори (відрахування на податки, на амортизацію, оплата за кредит, страхування, зберігання, заробітна плата, вартість технологічних матеріалів, ремонту, технічного і технологічного обслуговування, ринкова вартість (ціна) виробленої продукції тощо);

7. Людські і соціальні фактори (рівень кваліфікації і виконавчої дисципліни працівників, формами власності підприємства, кредитування, договірними відносинами, інфраструктурою технологічного, технічного, побутового обслуговування, загальножиттєвим рівнем тощо).

Таким чином, виробнича сільськогосподарська послуга – це діяльність, в процесі якої створюється економічне благо (послуга як товар), яке в свою чергу є незамінним елементом процесу виробництва сільськогосподарської продукції.

Висновки з проведеного дослідження. На основі вище сказаного можна зробити висновки, що:

– стрімке зростання ролі сфери послуг спричинило зростання інтересів науковців до дослідження цієї проблематики та виникненню необхідності проведенню подальших досліджень даної теми;

– послуга є надзвичайно широкою категорією та включає в себе велику кількість видів послуг, одним з яких є виробнича послуга;

– виробнича послуга – це вид послуги, що споживається суб'єктами господарювання в процесі виробництва певного виду продукції;

– оскільки сільське господарство є однією з головних галузей економіки України, то важливим є дослідження поняття «виробнича сільськогосподарська послуга».

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Котлер Ф. Основы маркетинга: пер. с англ. / Ф. Котлер; [под общ. ред. Е. М. Пеньковой]. – М.: Прогресс, 1990. – 736 с.
2. Семёнов В. М. Сервис промышленных товаров / В. М. Семёнов, О. Е. Васильева. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2001. – 208 с.
3. Семёнов В. М. Сервис промышленных товаров / В. М. Семёнов, О. Е. Васильева. – М.: Центр экономики и маркетинга, 2001. – 208 с.
4. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг / О. О. Любіцева. – К.: Альтарс, 2002 – 436 с.
5. Моргулець О. Б. Менеджмент у сфері послуг. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 384 с.
6. Ткаченко Л.В. Маркетинг послуг / Л.В. Ткаченко – Дніпропетровськ: Видавництво ДУЕП, 2002. – 192 с.
7. Мальченко В.М. Маркетинг послуг: Навч. посібник / В.М. Мальченко – К.: КНЕУ, 2006. – 360 с.
8. Бондарчук Н.В. Ринок та виробничі послуги в АПК // Агросвіт. – 2010. – № 3. – С. 22-25.
9. Атамас О.П. Сутність виробничого обслуговування та напрямки його розвитку в аграрному секторі економіки. [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2012_2/2-2012-13.pdf.
10. Иванов Н. Н. Управление сферой услуг: инфраструктурный подход: монография / Н. Н. Иванов; М-во образования РФ; СПбУЭФ; ВЭШ. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2001. – 143 с.
11. Мягков П. А. Малые предприятия / П. А. Мягков. – М.: Экономика, 1992. – 140 с.
12. Пащук О. В. Маркетинг послуг: стратегічний підхід / О. В. Пащук. – К.: Професіонал, 2005. – 560 с.
13. Кадирус І.Г. Розвиток виробничо-технічних послуг фермерських і селянських господарств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.Г. Кадирус. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.
14. Государственные услуги в системе взаимодействия власти, бизнеса и общества: (Теория взаимодействия власти, бизнеса и общества) / В. Ф. Уколов В.Ф. [и др.]; [под общ. ред. В. Ф. Уколова]. – М.: Экономика, 2008. – 624 с.
15. Справочник руководителя [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – 2004. – Режим доступу: <https://slovari.yandex.ru/~> (дата звернення 05.12.2015) – Назва з екрана.
16. Експлуатація машин і обладнання: Навчальний посібник / Ружицький М.А., Рябець В.І., Кіяшко В.М. та ін. – К.: Аграрна освіта, 2010. – 617с.
17. Обслуговування та напрямки його розвитку в аграрному секторі економіки Атамас О.П. Сутність виробничого. [Електронний ресурс]. // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchtei/2012_2/2-2012-13.pdf.
18. Чернюк Л.Г. Виробнича інфраструктура АПК України: стан та перспективи розвитку / Л.Г. Чернюк, Л.С. Афанасьєва. – К.: РВПС НАН України, 2000. – 101 с.